

agtede) fra en sø midt i sognet jf. talemåden: Var ikke kæreng og skalleføde · så var Sunds sogn snart øde (6); en lignende talemåde viser, at denne fisk spillede en vigtig rolle også for Randers' borgere: Var ikke skalleføde · blev Randers snart lagt øde (7).

O. 1850 tjener rudskallen »kun til næring for fattigfolk« og bruges vel også som svinefoder (8).

Skallerønden mellem Klosterlund og Stenholt v.f. Silkeborg fik navnet efter de mange skaller man fiskede her om vinteren, når lavningen havde forbindelse med Karup å (9).

Skallen er blevet meget anvendt som agn (især) for gedder og på ålekroge (10).

Næst efter ålen er skallen den ferskvandsfisk, som lystfiskere tager i størst mængde – 1936-40 androg fangsten mindst 175 t (11). Den fiskes lejlighedsvis til eksport, årligt ca. 100 t.

Skallehoveder blev stukket i muldvarpes huller for at fordrive dem (Ulfborg; 12).

LITTERATUR: (1) 794 8,1887,43; 234 1908,17; (2) 831 1688,297 og 1682,102; (3) 459b 71; (4) 418 368 (1802); 557 136 (1826); (5) 464f 3,51; (6) 464 6,338; (7) 177 5,1821,131; 472b 3,446; (8) 472b 3,434; (9) 464f 5,33; (10) 472b 3,446; 756 21, 1916,498; 218 2,247; (11) 830 257; (12) 160 1906/23:2515 (1918).

SAGN, EVENTYR, TALEMÅDE, PROSA

En kone holdt mere af karlen end af sin mand. En dag de fik småfisk delte hun ud, og karlen skulle jo have det bedste, så hun sagde (for at narre manden): Der er nu Skalle Blinkøje, den skal du ha' fatter, for det er sådan en køn fisk, men karlen skal have Aborre Krumryg, for det er en grim fisk. – Skalle Blinkøje, den rare fisk, den skal min mand ha' med fedt til, men Aborre Krogryg, den grimme fisk, skal vor karl ha' med smør til (1).

I eventyr græder skallen fordi den ikke kan finde en prinsesses nøgleknappe på havbunden, og derfor har den altid røde øjne (2) sml. sild s. 211.

Fange en skalle = træde i noget blødt, få våde fødder (NSlesvig; 3) sml. gedde s. 226.

Tusinder af legeforgjorte skaller ... skyder gennem sivbusken og tér sig som blinkende sølvskytteler i al-livets vældige forårsvæv Erling Kristensen (4). Sommetider lagde skallen sig kælent om på siden, mens dens store koralrøde øje stirrede mod solen, da kom der op af dybet imod ens øje et skarpt glimt af det lodigste sølv, thi intet kan i hvidhed måles med skallens skæl, når den vender sin bedste side til midt i sit eget element. Sådan gik disse dyr i smukke, sirlige buer, der mindede om

danse, omkring hinanden og omkring blomster-rabatterne i åen Jeppe Aakjær (5).

Sigfred Pedersen, Skallefiskeren (6).

LITTERATUR: (1) 464l 1,125f; (2) 283f 2,12; (3) 212c 3,226; (4) 465 121; (5) 937p 136; (6) 676b 29-31.

Rimte, *Leuciscus idus*

Rimten bliver 30-40 cm lang og ligner gråskallen, men har blågrå halefinner og gule øjne. Det er en brakvandsfisk, som har været almindelig i fjorde og åmundinger ved øerne, den forekom også i nogle søer.

– Danmarks Dyreverden 4, 117f.

Rimte, ældre nydansk d.s., også rempt, remd, rumpt, runte, rinte, rømt, gammeldansk rynte, remthe; måske beslægtet med islandsk rynta 'glinssende, blinkende' (1).

Emde, ældre nydansk elmt, emte, af uvis oprindelse, måske fra tysk alant (2), SSjælland (3), Køgeegn (4).

Ejbygedde 1649ff efter Ejby å hvori den blev fanget (5), ligesom *Odensekarpe* 1763 (6) brugt om store eksemplarer som salgnavn i Odense o.a. steder (7) sml. nedenfor.

Ålander o. 1700ff, Sønderjylland, Stevns (8), beslægtet med tysk aland; nævnt som alandt(er) af kgl. nordsjællandske fiskere o. 1650 (9).

Strandkarpe fisketorvet i København o. 1850, ØSjælland o. 1900 (10), *strandskalle* SSjælland og *karpens horeunge* o. 1850 (11).

LITTERATUR: (1) 659 17,1068; 903 2,160,202; (2) 659 4,328; 756 21,1926,498; (3) 472b 3,461f; (4) 934 10,1910,27; (5) 356 23; 693b 1,1763,656; (6) 693b 1,656; (7) 168 1,1927,3; 76b 96; (8) 434 4,941; 693b 5,1769,671 (Døstrup s.); 168 1,3; 830 211 (Vidå); (9) 168 1,3; (10) 472b 3,450; 159 1903, 25; 934 10,1910,28; (11) 472b 3,450.

FISKERI OG KONSUM

Ved Ejby indfinder rimten sig i yngletiden i så stor mængde, at den kan øses op og i Mølle dammen tages med hænderne; »den føres læssevis til Odense, hvor den sælges for 4 skilling stykket, da den er fuld af ben og dens kød lidet agtet; imidlertid smager Ejbygedden ret godt og afgiver især rø-



Gammel fiskerkone sætter agn på line til krogfiskeri. På bakken i forgrunden ligger de færdige kroge på række med agnen påsat, og på holderen til venstre sidder de tomme kroge. Foto: Det kgl. Bibliotek.

get til smørrebrød en velsmagende spise. Bønderne i Ejby vindtørrer den og bruger den om sommeren i deres husholdning. Skællene bruges i egnen til at brodere med. Den kunne være en vigtig artikel i beboernes økonomi, hvis den blev godt tilberedt og ikke havde den fordom mod sig, at den er en usmagelig fisk, hvilken endog byens fattige kaster vrang på, så længe nøden ikke lærer dem at tage til takke» (1828; 1).

O. 1850 sælges rimten i København »vistnok især til jøder«, nogle fiskere og bønder tørrer og røger den (2).

I Køge bugt og åløbene dertil er der om foråret et livligt fiskeri efter *emden*, så fangsten pr. uge kan være 2.500 til 5.000 kg, den opkøbes af tyske kvaseskipper og sejles til Tyskland, hvor fisken er ret efterspurgt (o. 1880; 3).

»På grundt vand eller i forsnævringer i åløbet stod fiskene så tæt, at man kom til at tænke på Øresund i Gefions tid. Det var et smukt syn at se de olivenfarvede rygge, de guld- og sølvglinsende sider og hvide buge med røde finner i et mægtigt, myldrende kaos, lempende og vridende sig på lavninger for at bane sig vej og springende ind over

hverandre for at komme først til legepladsen. Når man i legetiden passerede Stormbroen ved Gammelkøgegård om natten, opførte disse fisk i åens grunde vand en brudedans, som nok skulle tiltrække sig opmærksomheden, og som i nattens mørke virkede dobbelt hemmelighedsfuldt«.

Den havde hidtil været en temmelig foragtet fisk, men »piben fik en anden lyd da det viste sig, at den forstod at kildre de tyske ganer. Køge blev ganske naturligt hovedmarkedet for strandkarpefangsten i Østsjælland. Her havde de tyske kvaseskiper station ... Indefra landet kom fangerne fra Tryggevældeåen og Køgeåen (særlig fra Lellinge, hvor fiskeriet udlejedes) med fisken i vognlæs. Ved selve Køge blev den fanget dels i garn og dels med ketcher. Senere gav de tyske opkøbere anvisning på at fange dem med vod, og fiskerne købte derpå 1896 af en tysk kvaseskipper et vod på aktier. Et eneste heldigt fiskedragt kan være nok til at betale det. Voddet kostede nemlig 500 kr., og nogle heldige fiskere tog f.eks. i ét dragt en sommer over 7.000 pund à 10 øre. Det var nok til på én gang at fylde kvasen«.

Fangsten var 1896 rundt regnet 20.000 kg, der af-

gik syv skibsladninger à gennemsnitlig 2.500 kg og 2.500 kg med jernbane, desuden året rundt flere hundrede kg pr. bane, i oktober 1896 over 1.000 kg, årligt androg baneeksporten ca. 10.000 kg (4).

På en gravsten i St. Bendts kirke i Ringsted læses (5):

Én rimt, én karpe kan
tit over voddet springe,
det vil den klogest' mand
for døden ej gelinge [lykkes].

LITTERATUR: (1) 865 1828,56f; (2) 472b 3,461f; (3) 928 2,221; (4) 934 10,1910,28-30; (5) 472b 3, 1224.

Brasen, *Abramis brama* Flire, *Blicca björkna* (*Abramis blicca*)

BRASEN er sølvblank, på ryggen grågrøn eller brunlig, højrygget og meget sammentrykt med

mørke bugfinner; meget alm. i søer og vandløb (findes ikke på Bornholm). FLIRE har kødfarvede bryst- og bugfinner og olivengrøn ryg og lever som brasen i søer og vandløb.

– Danmarks Dyreverden 4,120-24.

Da brasen ligner fliren til forveksling, og der i litteraturen næppe skelnes mellem de to arter, som har mange fælles navne, behandles de her under ét. »Brasen og flire er én slags fisk, men de første leveår kaldes den flire og siden brasen« (1649; 1); »i mange store hovedsøer findes ingen brasen, men vel flirer ... forflyttes samme flirer til andre gode vande skal de da snart tilbage [formere sig] og blive til brasen« (1757; 1a); det var »sikkert et fejlgreb, at zoologerne har brugt navnet flire til den ligeledes næsten værdiløse, men langt mindre almindelige *Abramis blicca*« (2).

Brasen, fællesnordisk, o. 1300 brasn, navnet skyldes fiskens farve; hørende til indøeuropæisk bhrek 'skinne, glinse', oldnord. brja 'finkle' (3). Som persontilnavn Brasn 1300-t ff (4), i våbnet for slægten Braës (adelsbrev 1733), uddød i 1800-t (5); indgår sandsynligvis i stednavnet Brassø 1683ff ved Silkeborg (6).

Lille, ung (ikke udfarvet) eller mager: *flire* 1622ff (7), *flirke*, *flitter*, *flitting* (Ry), *flise* 'tynd skive' (8); *bleg(e)* 1624ff; Jylland (9). Ved Mossø skelnes o. 1900 mellem *havresød-brasen*, der leger i maj, og *boghvæde-brasen* med yngletid fra midten af juni



Brasen var en af de mest værdsatte spise-fisk, som man fangede i danske søer og ferskvande. Træsnit i »Originaltegninger af danske Konstnere«, 1873-90.